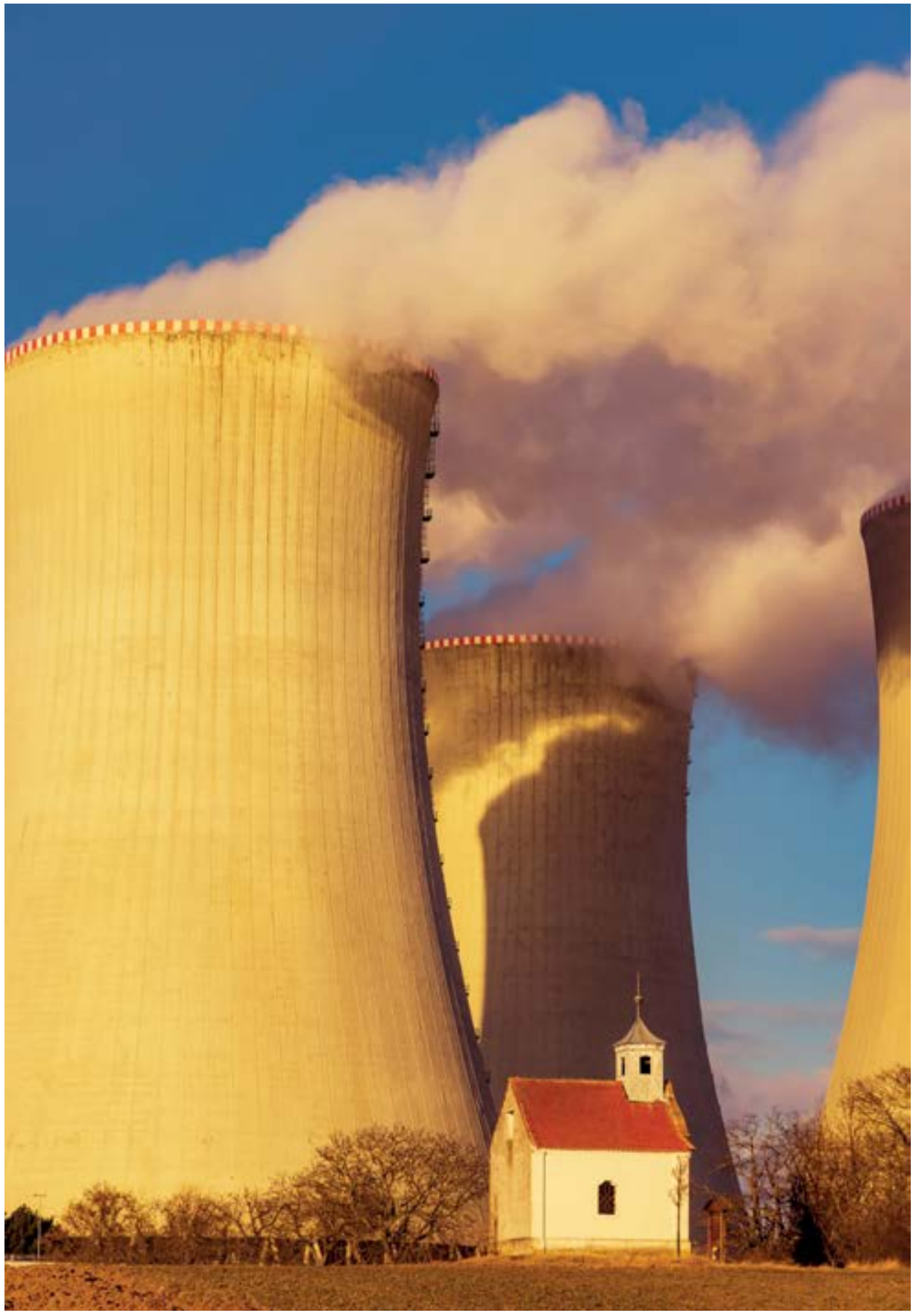

ZMĚNY ZELENÉ TAXONOMIE:

CESTA K UHLÍKOVÉ NEUTRALITĚ, ČI ZKÁZA ČESKÉ ENERGETIKY?

TEXT **Tomáš Sequens** FOTO **Shutterstock.com, KŠB**

Na samém sklonku roku 2021 zveřejnila Evropská komise návrh změn takzvané zelené taxonomie EU. Počáteční nadšení komentátorů nad tím, že Evropská komise souhlasila s výstavbou nových českých jaderných zdrojů i plynových elektráren, brzy vystřídalo ještě silnější rozčarování, neboť bylo dovozováno, že konkrétní podmínky pozměněné zelené taxonomie efektivní náhradu uhelných energetických zdrojů v Česku prakticky znemožňují. Co se přitom skutečně uvádí v návrzích těchto změn a co z nich vyplývá pro českou energetiku?

Tzv. zelená taxonomie EU je založena Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/852 o zřízení rámce pro usnadnění udržitelných investic. Smyslem taxonomie je stanovit určité vodítko pro vlastníky stávajících průmyslových zařízení a pro investory do nových technologií, které slouží k určení, do jaké míry je daná ekonomická činnost/investice dle Evropské komise environmentálně udržitelná a souladná s obecnými cíli EU v oblasti zmírňování dopadů změn klimatu. Taxonomie tedy nepovoluje, nenařizuje ani nezakazuje realizaci příslušných aktivit/investic, nicméně aktivity, které neodpovídají parametrům udržitelnosti ve smyslu taxonomie, nebude možné podporovat prostřednictvím evropských fondů a bude ztíženo jejich financování ze strany bank a jiných finančních institucí.

Nařízení (EU) 2020/852 obsahuje zmocnění pro Evropskou komisi, aby přijímala tzv. akty v přenesené pravomoci, kterými stanoveným způsobem a ve vymezeném rozsahu blíže stanoví podrobné parametry a kritéria opatření, jejichž aplikace je nutná k naplnění cílů tohoto nařízení. Na základě této delegace přijala Evropská komise dvě Nařízení Komise v přenesené pravomoci, a to Nařízení 2021/2139 a Nařízení 2021/2178.

Klíčové pro vymezení udržitelných aktivit je Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2021/2139, jehož Příloha č.1 definuje aktivity naplňující stanovená taxonomická kritéria. V bodu 4 této přílohy jsou pak vymezeny udržitelné aktivity v oblasti energetiky, jež však aktuálně nezahrnují využívání jaderných ani plynových energetických zdrojů.

Po několikaletém procesu, do něhož se zapojila řada institucí a poradních orgánů Komise, zveřejnila Komise v posledních hodinách roku 2021 návrh, na jehož základě by (zjednodušeně řečeno) byla Příloha č. 1 daného nařízení doplněna tak, že za udržitelnou aktivitu by se nově považoval(a) i:

- výstavba a následný provoz nových jaderných zdrojů, a to (mimo jiné) za podmínky vydání příslušného stavebního povolení do roku 2045 a existence detailního časového plánu na zprovoznění úložiště vyso-

koaktivních radioaktivních odpadů (k roku 2050). V tomto smyslu bylo argumentováno, že v Česku v zásadě neexistuje ani síť výroben vodíku, ani vodíková distribuční infrastruktura, když stávající distribuční sítě a přepravní síť nemohou být z technických důvodů pro tento účel využity;

- modernizace stávajících jaderných zdrojů (v Česku by se daný bod týkal jaderných elektráren Temelín a Dukovany), a to (mimo jiné) za podmínky vydání příslušného stavebního povolení do roku 2040 a existence detailního časového plánu na zprovoznění úložiště vysokoaktivních radioaktivních odpadů (k roku 2050);

- výzkum, vývoj a uvádění do provozu jaderných zdrojů IV. generace. Jde o nově navržený bod 4.26. Jaderné zdroje IV. generace jsou založené na využití tzv. uzavřeného palivového cyklu a k jejich výhodám patří především minimalizace vznikajícího radioaktivního odpadu. V současnosti není v komerčním provozu žádný reaktor IV. generace, přičemž české jaderné elektrárny patří svou koncepcí do 2. generace;

- výstavba a následný provoz nových výroben elektřiny a tepla založených na využívání zemního plynu. Tyto nové plynové zdroje by však od 1. ledna 2026 měly využívat minimálně 30 % obnovitelných či nízkouhlíkatých plynů (tedy např. vodík či biometan), od 1. ledna 2030 pak 55 procent a k 31. prosinci 2035 pak 100 procent obnovitelných či nízkouhlíkatých plynů. Návrh Komise také stanovil limity pro emise skleníkových plynů generovaných novými plynovými zdroji.

ČESKÉ PŘIPOMÍNKY K NÁVRHU

V následné lhůtě 21 dní zaslalo Česko Komisi 11 připomínek, v nichž rozporovalo řadu podmínek zařazení jaderných a plynových energetických aktivit do systému zelené taxonomie (EU). Poukazováno tak bylo na nedůvodné stanovení lhůt pro investice do jaderných zdrojů, stanovení striktních podmínek do investic do jaderných zdrojů IV. generace (které ještě nejsou v provozu a dané podmínky tak mohou působit jako brzda pro jejich rozvoj), nedůvodné stanovení časových limitů pro vybudování úložiště vysokoaktivních radioaktivních odpadů (žádné úložiště vysokoaktivních radioaktivních odpadů v současnosti neexistuje, když nejblíže k jeho vybudování má Finsko a Švédsko) či v praxi nerealizovatelné procentní limity na doplňování obnovitelných či nízkouhlíkatých plynů do plynu používaného jako palivo pro nové plynové zdroje. V tomto smyslu bylo argumentováno, že v Česku v zásadě neexistuje ani síť výroben vodíku, ani vodíková distribuční infrastruktura, když stávající distribuční sítě a přepravní síť nemohou být z technických důvodů pro tento účel využity.

Dne 2. února 2022 pak byla ze strany Komise zveřejněna finální verze návrhů změn zelené taxonomie, kdy oproti původním návrhům došlo k významným posunům v oblasti výstavby nových plynových zdrojů – došlo totiž k odstranění průběžných termínů pro doplňování obnovitelných či nízkouhlíkatých plynů do plynu a zachována byla jen závěrečná povinnost využívat po 31. prosinci 2035 při provozu nových plynových zdrojů výhradně obnovitelné či nízkouhlíkaté plyny. V ostatních bodech došlo jen drobným úpravám.

V dalším kroku může navržené změny zelené taxonomie odmítnout kvalifikovaná většina 20 ze stávajících 27 členských států EU či většina členů Evropského parlamentu (tedy 353 europoslanců). Přestože v mnohých členských zemích či z mnohých frakcí Evropského parlamentu zaznívá vášnivý nesouhlas s navrženými změnami, odmítnutí nově formulované zelené taxonomie se spíše neočekává.

DOPADY ZMĚN NA ČESKOU ENERGETIKU

Jak je tedy možné hodnotit finální podobu navržených změn zelené evropské taxonomie?

Nepochybně je možno formulovat mnohá (tu více, tu méně) kvalifikovaná posouzení, která mohou být zcela diametrálně odlišná. Pokusme se nyní zformulovat jedno takové pracovní zhodnocení:

- debata o existenci/neexistenci globálních změn klimatu a vlivu lidských aktivit na takové změny je na úrovni EU v zásadě ukončena. Změny klimatu jsou na úrovni acquis communautaire brány jako jasný vědecky doložený fakt, stejně jako vliv člověka na vznik či zásadní prohloubení rozsahu těchto změn. Znovuotevření takové debaty, jakkoli podložené či vyargumentované, by vyžadovalo zásadní koncepční změny příslušného acquis communautaire, což se v současnosti nedá předpokládat;

- výše uvedený závěr bude zároveň sloužit jako základní axiom, s jehož využitím budou primárně vykládány všechny právní předpisy v oblasti zelené taxonomie – zařazení, resp. nezařazení některých aktivit do zelené taxonomie tak bude primárně odůvodňováno právě vlivem té které aktivity na globální změny klimatu;

- bylo zcela správné, že Česko zpracovalo a do Bruselu zaslalo své legitimní připomínky k prvnímu návrhu změn zelené taxonomie z pera Evropské komise. Přestože ne všechny změny byly nakonec akceptovány, lze v tomto směru misi českých emisarů hodnotit kladně. Lze si jen přát, aby takto včasná a kvalifikovaná oponentura byla vedena i v jiných oblastech, stejně jako řádná participace na přípravě původních návrhů a s tím souvisejících debat;

- zařazení jaderných energetických aktivit do zelené taxonomie, jakkoli omezené časovými či jinými podmínkami, lze s ohledem na výše uvedené hodnotit jednoznačně pozitivně. K okamžiku psaní tohoto příspěvku, tedy k začátku února 2021, je 28,6 procenta elektřiny (spotřebovávané v Česku) generováno v jaderných zdrojích, přičemž při výrobě této elektřiny je emitováno 0,7 procenta všech skleníkových plynů generovaných při výrobě elektřiny. Srovnání s dopady souběžné výroby elektřiny z uhlí (kdy 42,83 procenta elektřiny spotřebovávané v Česku je generované v uhelných zdrojích, přičemž při výrobě této elektřiny je emitováno plných 73,3 procenta všech skleníkových plynů generovaných při výrobě elektřiny) nepotřebuje v tomto smyslu žádného dalšího komentáře;

- stanovené podmínky pro výstavbu nových či modernizaci stávajících jaderných zdrojů jsou sice přísné, nicméně si dovolím věřit, že zároveň splnitelné. Země s tak ohromnou tradicí výstavby energetických zdrojů a takovou úrovní technického vzdělání, jakou disponuje Česko, by neměla mít problém do roku 2045 (!) dosáhnout takového stavu přípravy zvažovaných nových jaderných zdrojů – jde přitom nejen o aktuálně diskutovaný nový dukovanský blok (resp. bloky), ale i o nové bloky temelínské –, aby byla vydána příslušná stavební povolení (obdobné pak platí i pro vybudování trvalého úložiště vysokoaktivních radioaktivních odpadů);

- zároveň je klíčové, že stávající návrhy umožňují budování nových plynových zdrojů, které mohou postupně nahrazovat stávající zdroje uhelné. Jakkoli jsou zde stanovené podmínky ještě přísnější než v případě zdrojů jaderných, dávají aktuální návrhy mnohem reálnější možnost „přezbrojení“ českých tepláren, a tedy zachování a zefektivnění českých soustav zásobování teplem (v evropském kontextu nepochybně unikátních).

Nakonec si lze přát, aby světlo na konci tunelu začalo být patrné i v jiných oblastech české a evropské energetiky, zejména v oblasti evropského systému nakládání s emisními povolenkami, který v důsledku aktuálně excesivních cen zcela ztratil svůj motivační environmentální efekt. Při pokračování současného neřízeného vývoje se totiž může stát, že nové jaderné či plynové energetické zdroje nebudou mít co nahrazovat…

SMYSLEM TAXONOMIE JE STANOVIT URČITÉ VODÍTKO PRO VLASTNÍKY STÁVAJÍCÍCH PRŮMYSLOVÝCH ZAŘÍZENÍ A PRO INVESTORY DO NOVÝCH TECHNOLOGIÍ, KTERÉ SLOUŽÍ K URČENÍ, DO JAKÉ MÍRY JE DANÁ EKONOMICKÁ ČINNOST/INVESTICE DLE EVROPSKÉ KOMISE ENVIRONMENTÁLNĚ UDRŽITELNÁ A SOULADNÁ S OBECNÝMI CÍLI EU V OBLASTI ZMÍRŇOVÁNÍ DOPADŮ ZMĚN KLIMATU.

JUDR. TOMÁŠ SEQUENS

Partnerem advokátní kanceláře Kocián Šolc Balaštík. Zaměřuje se především na oblast energetického práva, práva životního prostředí včetně horního práva, právo nemovitostí, správní řízení a stavební právo.